

Η «ΕΚΛΙΨΗ» ΤΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΠΟΛΗΣ

Michelangelo Antonioni (1912-2007)

έκρηξης, που με την προβολή στην οθόνη εξελίσσεται και καταλήγει σε αφηρημένες εικόνες, στο πλαίσιο μιας ρυθμικής, χρωματικής σύνθεσης.

Η ανάδειξη του τέλους μιας ταινίας σε αυτόνομο εικαστικό κινηματογραφικό γεγονός βρήκε την οριακή εκδήλωσή της στο «Επάγγελμα Ρεπόρτερ» ή «The Passenger» (1975), του Antonioni. Στην περίπτωση αυτή, η εφαρμογή μιας τελείως διαφορετικής τεχνικής, αυτής του ενός συνεχούς αργού πλάνου, είχε ως αποτέλεσμα την καταγραφή του χρόνου στον χώρο της εικόνας. Στο μονοπλάνο αυτό λοιπόν, που διαρκεί περίπου επτάμιση λεπτά, η κάμερα ξεκινά ένα ταξίδι που αρχίζει από το εσωτερικό ενός δωματίου ξενοδοχείου, βγαίνει από το παράθυρο, πραγματοποιεί μια αργή περιστροφή γύρω από τον άξονά της περιγράφοντας τον χώρο μιας πλατείας και κάποια ασήμαντα μικρογεγονότα και ολοκληρώνοντας την κυκλική της διαδρομή, ακινητοποιείται στοχεύοντας το εξωτερικό του παραθύρου. Από εκείνη την θέση ο θεατής πληροφορείται για το γεγονός ενός βίαιου θανάτου που έχει επέλθει στην διάρκεια αυτών των επτάμιση λεπτών καταγραμμένου χρόνου. (Όπως ακριβώς συμβαίνει στην αρχαία

τραγωδία, όπου ο βίαιος θάνατος δεν παρουσιάζεται. Συμβαίνει εκτός σκηνής και αναγγέλλεται στους θεατές).

Έτσι, από τις θραυσματικές-πολλαπλές πλευρές ενός γεγονότος (μιας έκρηξης), στο «Zabriskie Point», στην ενιαία, συνεχή καταγραφή του χρόνου στο «Επάγγελμα Ρεπόρτερ», ο Antonioni εξαντλεί τις δυνατότητες του κινηματογραφικού μέσου, για να σημάνει το πιθανό «τέλος» μιας ανεπισσώμενης κατασκευής.

Προβλήθηκε πρόσφατα στην τηλεόραση μια παλαιότερη ταινία του Antonioni. Πρόκειται για την «Εκλειψη» η οποία γυρίστηκε το 1962 και είναι ασπρόμαυρη. Δοκιμάζοντας λοιπόν την αρχιτεκτονική του τέλους μιας ταινίας ο σκηνοθέτης προτείνει εδώ μια δομή που υπερβαίνει την αυστηρά λειτουργική-αφηγηματική λογική που συνήθως επιφυλάσσεται για το τέλος μιας ταινίας. Προτείνει, δηλαδή, την κατασκευή μιας διακριτής και ολοκληρωμένης νοηματικά και αισθητικά κινηματογραφικής διατύπωσης, η οποία, ενώ μπορεί να αφορά ένα τέλος, εντούτοις μπορεί να είναι και αυτόνομη.

Οι τελευταίες λοιπόν σκηνές από την ταινία αυτή διακρίνονται σε δύο βασικές ενότητες. Η πρώτη, που φαίνεται να

Στην ταινία «Blow-Up» (1966), γυρισμένη στο Λονδίνο, ο Michelangelo Antonioni (1912-2007), ανατέμνει τη ραγδαία μεταμόρφωση της πόλης, σε μια συγκεκριμένη εποχή, αυτή των «sixties». Ως φορέα για την προβολή αυτής της μεταβολής, χρησιμοποιεί τον κεντρικό χαρακτήρα της ταινίας, ο οποίος περιπλανάται, χωρίς ιδιαίτερο σκοπό, σε διάσπαρτα σημεία και χώρους της πόλης. Στο τέλος της ταινίας η αμφίσημη αυτή κατάσταση αναδεικνύεται με την βουβή απομίμηση ενός παιχνιδιού τένις, στο οποίο ο κεντρικός ήρωας σύρεται. Στην τελευταία δε εικόνα, η φιγούρα του, με ένα τεχνικό εύρημα σβήνεται από την οθόνη.

Στο τέλος του «Zabriskie Point», (1970), ταινία που ο ίδιος σκηνοθέτης γύρισε λίγο μετά στην Αμερική, ο επίπεδος χώρος της οθόνης γίνεται το πεδίο στο οποίο εκτίθενται τα διαμελισμένα συστατικά ενός σπιτιού και του περιεχομένου του, το οποίο εκρήγνυται. Πρόκειται για μια σύνθεση από πολλαπλές λήψεις ενός μοναδιαίου γεγονότος, αυτού της

λειτουργεί και ως προετοιμασία για την δεύτερη, αφορά τον αποχωρισμό του πρωταγωνιστικού ζευγαριού ο οποίος ουσιαστικά συμβαίνει στο εσωτερικό ενός διαμερίσματος. Εδώ, τα πλάνα είναι εξαιρετικά κοντινά, σφικτά, τα κάδρα γεμίζουν ασφυκτικά με τις μορφές των ηθοποιών, που, ενώ έρχονται ο ένας κοντά στον άλλο, μοιάζουν να είναι εγκλωβισμένοι από τα αυστηρά όρια της οθόνης. Κάποια στιγμή, η γυναίκα αφήνει τον άνδρα, βγαίνει από το διαμέρισμα και κατεβαίνει από το κλιμακοστάσιο του κτηρίου όπου εμφανίζεται μια πρόχειρη χονδροειδής σκαλωσιά. Φτάνει στην έξοδο του κτηρίου και από το άνοιγμα της πόρτας φαίνεται πλαισιωμένη η κίνηση του δρόμου. Η έξοδος της από το κτήριο αντικατοπτρίζει την είσοδό της στον χώρο της πόλης.

Από αυτή τη στιγμή και μετά αρχίζει η δεύτερη ενότητα με την οποία τελειώνει-κλείνει το φιλμ. Αυτή συνίσταται από την προβολή στην επιφάνεια της οθόνης μιας αλληλουχίας από πλάνα, κυρίως σύντομης διάρκειας, τα οποία δεν μοιάζουν να έχουν κάποια σχέση με την πλοκή της ταινίας ούτε και με την δομή της. Η ενότητα διαρκεί περί τα 5 λεπτά και 40 δευτερόλεπτα και αποτελείται από περίπου 50 πλάνα, στα οποία απεικονίζονται χώροι και μικρά τυχαία γεγονότα από τη ζωή της πόλης. Ακούγεται μια χαμηλής έντασης μουσική, η οποία ρυθμίζεται σημειακά από την παρεμβολή ισχυρής έντασης δυνατών ρε-

αλιστικών ήχων συγκεκριμένων πραγμάτων, όπως ένα λεωφορείο.

Στην ουσία πρόκειται για εικόνες στις οποίες προβάλλονται χώροι και μικρά ασήμαντα γεγονότα όπως λεπτομέρειες κατασκευών, εργοτάξια, νερό να ρέει ανάμεσα σε μπάζα, close-up προσώπων και λεπτομερείων όπως ένα αυτί, κάποια γυαλιά, το πίσω μέρος ενός κεφαλιού. Αλλά και ένα σύστημα αυτόματου ποτισμού γρασιδιού, ένα λεωφορείο, μια νταντά να σπρώχνει ένα παιδικό καροτσάκι, μια διαγράμμιση διάβασης πεζών καθαραισμένη κατά την διαγώνιο της εικόνας, μια ανοικτή βρύση, και αρκετά άλλα.

Με εξαίρεση δύο ή τρία πλάνα κατά τα οποία η κάμερα πραγματοποιεί κάποια ελάχιστη κίνηση, σε όλα τα υπόλοιπα η κάμερα είναι στατική, αλλά με κάποια ανεπαίσθητη κίνηση στο εσωτερικό του κάθε ενός από αυτά.

Έτσι, στην συνολική σύνθεση επιτυγχάνεται η κατασκευή μιας ατμόσφαιρας και αίσθησης του χώρου της άδειας πόλης, η οποία ολοκληρώνεται με την πολυπρισματική ανάγνωση αυτού του χώρου. Μια ανάγνωση όμως η οποία δεν αναφέρεται σε προφανή χαρακτηριστικά, όπως κάποια εμβληματικά κτήρια ή κάποια σημαντικά γεγονότα ή χειρονομίες αλλά στα μικρά, καθημερινά, περιθωριοποιημένα, ασήμαντα, περιφρονημένα και απαρατήρητα από όλους, ίσως, εκτός από κάποιους σαν τον Antonioni που τα

βλέπει και καλεί και εμάς να τα δούμε, γιατί είναι εκεί και έχουν αξία. Έχουν αξία κοινωνική ως γεγονότα της καθημερινότητας, αλλά ο σκηνοθέτης τα μετασηματίζει σε συστατικά μιας νέας συνολικής συνθετικής εμπειρίας.

Έτσι, ενώ η πόλη μοιάζει άδεια και βουβή, εντούτοις υποβάλλει μια φοβερή εσωτερική ένταση.

Ολόκληρη η ενότητα αυτή αρχίζει με το φως της ημέρας και τελειώνει με το απόλυτο σκοτάδι που επέρχεται με την... έκλειψη... Το φωτιστικό του δρόμου σβήνει ξαφνικά, η ένταση του ήχου δυναμώνει.

